

Türkiye’de Köy Enstitüleri

Fay Kirby

Çeviren: Niyazi Berkes

Carihci
KİTAPEVİ

Genel Yayın Yönetmeni
Necip Azakoğlu

Çeviri
Niyazi Berkes

Editör
Hadiye Yılmaz

Kapak tasarımı
Kolektif Atölye

Sayfa tasarımı
Güler Kızılelma

Birinci Baskı: İmece Yayınları, 1962, Ankara
Tarihçi Kitabevi'nde 3. Baskı: Kasım 2010, İstanbul
Tarihçi Kitabevi'nde 7. Baskı: Şubat, 2018, İstanbul

Boyutlar: 13,5 x 21 cm
Sayfa sayısı: 536

ISBN: 978-975-61533-2-7

Baskı ve cilt
İnkılap Kitabevi Baskı Tesisleri
Çobançeşme Mah. Altay Sk. No: 8 Yenibosna
BAHÇELİEVLER-İSTANBUL
+90 (212) 496 11 11
Sertifika no: 10614

© Yayın hakları Tarihçi Kitabevi'ne aittir.
Bu eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan
kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya
edilemez, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz.

Tarihçi Kitabevi
Sertifika No: 17618

Moda Caddesi No: 104/A Moda/Kadıköy-İSTANBUL
Tel: 0216 418 68 86 GSM: 0530 370 74 11
www.tarihcikitabevi.com info@tarihcikitabevi.com

 tarihcikitabevi

 TarihciKitabevi

 tarihcikitabevi

TÜRKİYE'DE KÖY ENSTİTÜLERİ

FAY KIRBY

Çeviren: Niyazi Berkes

Tarihçi
Kitabevi

İÇİNDEKİLER

ÜÇÜNCÜ BASKI İÇİN SUNUŞ	11
İKİNCİ BASI İÇİN SUNU	13
ÖNSÖZ	17

KÖY ENSTİTÜLERİ'NE DOĞRU GELİŞ

I. TÜRKİYE'DE EĞİTİM SORUNUNUN BAŞLANGIÇLARI	27
1. Tanzimat	27
2. Meşrutiyet	32
II. CUMHURİYET'İN İLK ON YILI	49
1. Cumhuriyet'in Başlangıç Yıllarında Genel Eğitim Durumu	50
A. Eğitim Bütçeleri ve Ekonomik Koşullar	50
B. Yönetim	51
C. Eğitim Bakanlığı	53
D. İlköğretim ve İlkokul Öğretmenlerinin Eğitimi	53
E. Orta ve Yükseköğretim Sorunları	54
F. Uzmanlar ve Önerileri	54
2. Cumhuriyet Eğitimi Kurma Çabaları	65
A. Hükümet ve Eğitim Politikası	65
B. Eğitim Bakanları	66
C. Talim ve Terbiye Kurulu	69
D. Gazi Eğitim Enstitüsü	70
E. İki Görüşün Belirşi	74

III. CUMHURİYET'İN İLK ON YILI (Devam)	77
1. Toplumsal ve Eğitimsel Kalkınmanın Ekonomik Koşulları	77
2. Köy Öğretmenlerinin Eğitimi	86
IV. DEVRİM VE KÖY SORUNU	95
1. Ulusal Değerler Tartışması	95
2. Aydın ve Köylü	98
3. Kemalizmin Devletçilik ve Ulusçuluk Anlayışı	100
4. Halk Eğitimi ve Halkevleri	103
5. Eğitim Alanında Aranılan Çözümler	107
6. Milli Eğitim Bakanlığı'nın Çalışmaları	109
7. Sonuç	113

KÖY ENSTİTÜLERİ'NİN TEMELİ OLAN DÜŞÜNCELER VE DENEYLER

V. İSMAİL HAKKI TONGUÇ	117
1. Eğitim Politikasının Belirlenmesindeki Zorlukların Analizi	121
2. Amaçların Belirlenmesi	127
3. Toplumsal Değişme Kaldırıcısının Belirlenmesi	147
VI. EĞİTMEN PROJESİ VE DENEYLERİ	153
1. İlköğretim Sorununun Analizi	156
2. Eğitimci Projesi	161
3. Eğitimci Deneyinin Sonuçları	176
4. İki Ayrı Görüş	188
VII. KIZILÇULLU VE ÇİFTLER DENEYLERİ	193
1. İkinci Deney Aşamasının Temeli	195
2. Kızılçullu İle Çiftler Arasındaki Ayrımlar	207
A. Üretimin Rolü	208

B. Mezunların Rolü Konusu	219
C. Programlar ve Programların Uygulanışı	230
D. Kemalizm İlkelerinin Uygulanması	235
a. Yabancı Dil Öğretimi	237
b. Tarih Görüşü	241
c. Laiklik	244
d. Kız ve Erkek Öğrencilerin Eğitimi	247
E. Öğrencilerin Kendi Kendilerini Yönetmesi	
F. Köy-Enstitü İlişkileri	
3. Kızılçullu ve Çifteler Deneylerinin Sona Ermesi	269

KURULUŞ VE HAREKET OLARAK ENSTİTÜLER

VIII. KÖY ENSTİTÜLERİ'NİN KURULUŞU	277
1. Köy Enstitüleri'nin Yasal Temeli:	
3803 Sayılı Yasa	277
2. Köy Enstitüleri'nin Kurulması	279
A. İlk Hazırlık	280
B. Enstitü Yerleri ve Arazisinin Seçilmesi	
Konusu	281
C. Enstitü Müdürleri	284
D. Ödenek Sorunları	286
E. Araç Gereç Sağlanmasında	
Karşılaşılan Zorluklar	287
F. Öğretim Elemanlarının Bulunması	288
G. Teknik Danışma ve Hizmet Konuları	290
H. Öğrencilerin Gelişi	293
I. Savaş Koşulları ve Zorluklarının	
Yarattığı Sorunlar	296
İ. Enstitüler Arası İşbirliği	299
J. Ekonomik ve Mesleksel Ayrışma ile	
Enstitü Yerlerinin İlişkisi	302

3. Köy Enstitüleri'nde Örgütlenme ve İşleyiş	304
A. Programlar	313
B. Enstitülerde Günlük Yaşam ve İş Takvimi	318
C. Spor	322
D. Köy Enstitüleri'nin Etkinliklerini Genişletmeleri	325
4. Yüksek Köy Enstitüsü	329
5. Enstitülerde Kendi Kendini Değerlendirme ve Değişme	335
6. Sonuç	338
IX. TOPLUMSAL BİR HAREKET OLARAK ENSTİTÜLER	339
1. Yeni Toplumsal Değerler	340
A. Devrimcilik	341
B. Halkçılık	342
C. Ulusçuluk	347
D. Laiklik	349
E. Kız Erkek İlişkileri ve Cinsel Ahlak	351
F. Sonuç	356
2. Ulusal Kültürün Yaratılışı	357
A. Köy Enstitüleri ve Halk Kültürü	357
B. Enstitüler ve Çağdaş Türk Kültürü	362
3. Meslekleşme	367
4. Ekonomik Yaşama Etki	369
A. Üretim Üzerine Etki	371
B. Yerel, Ticari ve Dolaylı Etkiler	373
C. Doğrudan Doğruya Ekonomik Etki	374
IX. ENSTİTÜ HAREKETİNİN ULUSAL POLİTİKANIN BİR BÖLÜMÜ OLARAK KURUMLAŞMASI	379
1. Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Yasası'nın Hazırlanması	379

2. Yasa'nın Başlıca Kavram Yenilikleri	383
A. Eğitimin Amacı	383
B. Köy Enstitüleri'nin Yeri ve Rolü	385
C. İlköğretimin Yeri	386
D. Köy Enstitüleri Mezunları	387
E. Köy ve Köylü	388
3. Yasa ve Türkiye'nin Temel Eğitim Sorunları	390
A. Eğitimin Finansman Sorunu	390
B. Yönetim	397
C. Milli Eğitim Bakanlığı	404
4. Yasa'nın Uygulanması	405
A. Geçmişle İlgili Engeller	406
B. 1944'te Yapılan Yeni Atılım	408
C. Yasanın Etkileri ve Yarattığı Akımlar	414

KÖY ENSTİTÜLERİ'NİN YIKILMASI

XI. POLİTİKADA VE EĞİTİMDE	
ANTİKEMALİST HAREKETLER	431
1. Antikemalist İdeolojiler	432
2. Antikemalist İdeolojilerin Politikaya Sızması	438
3. Eğitim Alanında Antikemalist Görüşler	442
4. Kıskaçın Ağzında	448
5. "Demokrasi" Geliyor	449
6. Enstitülere Saldırı Başlıyor	451
7. Sirer'in Bakanlığı	452
XII. ENSTİTÜLERİN YIKILIŞ EVRELERİ	457
1. "Onarma" İşi Başlıyor	458
2. Öğretim Heyeti	460
3. Parçalama ve Disiplin Politikası	465
4. Yüksek Köy Enstitüsü	469
5. Enstitüler "İslah" Ediliyor	471
6. İlköğretmen Okullarına Doğru	478

XIII. BAŞLANGIÇ NOKTASINA DÖNÜŞ	485
1. Bir “Enstitü” Müsveddesi	485
2. Demokratların Yönetimi ve Enstitüler	489
3. Demokratların Yönetiminde Eğitimin Durumu	493
4. Yine Yabancı Eğitim Uzmanları	495
5. “Hızla İlerleme” Yerine “Hızla Gerileme”	499
6. Beşinci Eğitim Şûrası	505
7. Bir Rapor ve Bir Soru	506
DİZİN	513

ÖNSÖZ

Bu kitap, 1960 yılında Columbia Üniversitesi'nin Teachers College tarafından doktora tezi olarak kabul edilen İngilizce aslından, bazı değişiklikler yapılarak Türkçeye çevrilmiştir. Tez, Türkiye konusunda az bilgisi olan ya da Türkiye'yi yalnızca 1946'dan sonra gösterilen şekliyle tanıyan okuyucular düşünülerek yazıldığı için, aslındaki bilgi verici nitelikte açıklamalar, Türk okuyucuların bunlara gereksinimi olmadığı düşünülerek çıkarılmıştır. Öte yandan, çalışmanın İngilizcesini okuyacakların bildikleri varsayılarak açıklanmadan bırakılan bazı noktalar, Türkçe metinde biraz daha belirgin duruma getirilmiştir. Konu ile ilgili olmakla birlikte, Batı eğitim tarihi ile ilgili bazı bölümler de kısaltma amacıyla çıkarılmıştır. Deneyebilir ki, çalışmanın İngilizcesi ile Türkçesi arasında yalnızca dil ve okuyucu başkalığının gerektirdiği ayrımlar vardır. Ama başlıca düşünce ve tez, her ikisinde de eşitir.

İncelemede varılan sonuçların dayandığı temel material, özellikle Köy Enstitüleri'nin yıkılışına neden olan etkenlerle ilgili olanlar, aslındaki gibidir. Kitap yazıldığı zaman Türkiye'deki siyasal, ekonomik ve eğitimsel olaylar karşısında, bu sonuncu noktayı enikonu tartışmaksızın Enstitülerin anlamını ve önemini belirtme olanağı yoktu. Bunlar, bugün tarihe geçmiş olaylar olmakla birlikte, Türkiye'nin eğitim sorununun yakın gelecekte alacağı yönü belirtici olacaklarından, bilinmelerinde pratik yarar vardır.

Bu incelemenin Türkçesinin yayımlanmasını kolaylaştırmak için yapılan kısaltmalar arasında, araştırmacının kullandığı inceleme yöntemleri, araştırmanın nasıl yönetildiği, hangi kaynakların kullanıldığı, araştırmanın gelişiminin tarihi ve

bazı metodolojik konuların tartışıldığı bölümler çıkarılmıştır. Bu bakımdan, yazarın gözlem ve sonuçlarını dayandırdığı belge ve kaynaklar burada gösterilmemiştir. Ama bunların çoğu Türkçe olduğu için, araştırma yapacak olanların bunlara ulaşmaları olanaksız değildir.

Bu çeviride, yalnızca eğitimcilere değil, Türkiye'nin eğitim sorunu ile ilgili her Türk vatandaşına, Köy Enstitüleri'nin temsil ettiği temel düşüncenin ne olduğunu teknik olmayan bir dille anlatmak yolu seçilmiştir. Bu görüşle, yapının aslında bulunan betimleme, analiz ve karşılaştırmalarla ilgili uzun bölümler kısaltılmış, sadeleştirilmiştir. Türkçe kaynaklardan yapılan uzun alıntılar da ya kısaltılmış ya da tümüyle çıkartılmıştır. Enstitüleri konu alan polemik yayınlarını tek tek ve zaman sırasıyla belirtmek çok uzun olacağından, bunlarda ileri sürülen görüşler, toplu bir duruma getirilerek anlatılmıştır. Bu inceleme, dar anlamı ile pedagojik bir açıdan yazılmış olmaktan çok -Türk yazarların da çoğu kez yaptıkları gibi- tarihsel ve sosyolojik bir açıdan konuyu inceleyerek Türk ulusunun geleceği ile ilgili herkeşe seslenmek için yazılmıştır. Bugün Türkiye'nin karşılaştığı büyük zorluklar ve tehlikeler karşısında hiçbir Türk vatandaşı, ülkenin eğitime yatıracağı para, zaman ve emek konularına karşı umursamaz bir tutum takınamaz.

İncelemenin metodolojik yanının çıkarılmış olmasının yaratacağı boşluğu kapamak için şu noktayı önemle belirtmek isterim: Bu incelemede varılan sonuçların tümü, toplanan kaynak ve materyalin incelenmesi sırasında, kendiliklerinden belirmeye başlamışlardır. Yazarın, Köy Enstitüleri konusunda önceden verilmiş olumlu ya da olumsuz bir yargısı yoktu. İnceleme boyunca kendiliklerinden belirmiş olan noktalar, yazara çok önemli bir eğitim olayı karşısında bulunduğunu gösterdiği gibi, bu noktalar değerlendirildiği zaman ortaya beklenmedik (ve bazılarınca bugün bile hâlâ ayırdına varılmamış olan) sonuçlar çıktı. İşte bu yapı-

tın asıl amacı, Türk okuyucularının bu sonuçları dikkatle kavramalarına ve üzerlerinde düşünmelerine hizmet etmektir. Köy Enstitüleri gibi daha hiçbir ülkenin başaramadığı bir eseri ortaya çıkarmış bir ulusun, onu yitirdikten sonra niteliğini anlamadan unutmaması çok yazık olurdu.

Bu sonuçların en önemlilerini burada sıralamak isterim. İncelemede bunların her biri ayrıntılarıyla tartışılmıştır.

Her şeyden önce, bu yapıtta belirtilen Köy Enstitüleri, 1946'dan sonraki durumu ile ve özellikle yabancılara tanıtılmış olan Enstitüler değil, kuruldukları zamandan 1946'ya kadarki asıl ve gerçek Enstitülerdir. Bu ikisini ayırmamak ve birbirine karıştırmak yüzünden, birçok kişinin Köy Enstitüsü olarak bildiği, asıl Köy Enstitüleri'nden değişik olmakla kalmaz, gerek Türkiye'nin eğitim sorunu, gerek gelişme çabası içindeki ulusların eğitim sorunları ve hatta gelişmiş ülkelerin eğitim sorunları bakımından çok önemli temel noktalarda, onun zıddını oluşturur. 1946'dan sonra, asıl Köy Enstitüleri ıslah edilmiş (düzeltilmiş) değil, bambaşka ve hatta özgün düşünceye zıt ilkelere dayanan okullar durumuna sokulmuşlardır. Bunların adı, ister ilk zamanlarda olduğu gibi "Enstitü" olarak korunsun, ister daha sonra olduğu gibi "İlköğretmen Okulu" yapılsın, her iki durumda da ortaya çıkan, asıl Köy Enstitüsü'nden başka bir şeydir. Bu sözde "ıslah etme" göstermiştir ki, asıl Köy Enstitüsü kendilerini doğrudan şekillendiren özgün eğitim görüşünden kopararak, özgün parçaları yerine bambaşka parçalar takmak türünden bir "onarım" kalkışılınca, ad ne olursa olsun, ortaya çıkan, aslından bambaşka bir şeydir.

İkinci önemli sonuç, asıl Köy Enstitüleri'nin Pestalozzi, Dewey, Kerschensteiner gibi Batı eğitimcilerinin düşüncelerine göre kurulmuş eğitim sistemlerinden alınarak açılmış okullar değil, onlardan (bilinmesi Türkiye için çok önemli olan) bazı temel noktalarda ve ayrıca nicelik ve nitelik bakımlarından da değişik bir sisteme dayandığıdır. Türkiye'de bu Batılı

eğitimcilerin düşüncelerine uyularak ortaya çıkarılmış eğitim kurumları, İlköğretmen Okulları (Muallim Mektepleri) olmuştur ve bu yolda gitmenin sonucu da, Türkiye'nin eğitim gelişmesinin elli yıl önce bir çıkmaza saplanıp kalmasıdır.

Üçüncü sonuç, Köy Enstitüleri'nin, Batılı eğitimcilerin düşünce ve sistemlerinin bir taklidi olmadığı gibi, şu ya da bu partinin ve şu ya da bu bakanın keyfine dayalı bir buluş da olmadığıdır. Enstitüler konusunda yazılmış yazıların çoğu, Enstitüleri az çok tanıyan kişilerin bile böyle sandıklarını, hele Köy Enstitüleri'ne karşı yazanların tümünün bile bile bunu böyle değerlendirdiklerini gösteriyor. Köy Enstitüleri'nin Türkiye'nin eğitim sorununun doğal ve zorunlu olarak vardığı, uzun aramalar ve deneyler sonunda, kolektif çalışmalarla ortaya çıkarılmış bir eser olduğu, onda hiçbir yapaylık ve siyasal çıkar bulunmadığı, incelemede apaçık belirtilmiştir. Köy Enstitüleri, eğitimi Türk toplumunun çağdaş bir toplum durumuna getirilmesinde bir kaldıraç olarak kullanma yolunda, ta II. Mahmut döneminde başlamış olan deneylerin art arda gelen başarısızlıklarından elde edilen deneyimlerden sonra bulunmuş olan çıkar yoldur. Köy Enstitüleri bu toplumsal geçişin niteliğini en iyi kavramış olan Kemalizm ilkelere dayanılarak, bir yandan Batı uygarlığını anlama, öte yandan bu uygarlığa geçiş yollarını Türk toplumunun kendi gereksinmelerine göre bulma düşüncesinin bir zaferi olmuştur. Bundan ötürüdür ki, Türkiye'nin eğitim tarihinde girişilmiş deneylerin hiçbiri, Enstitülerin büyük zorlukların arasında ve kısa sürede gösterdikleri başarıları gösterememiştir. Köy Enstitüleri'ne yönelen saldırılar başladığı zaman bile bu başarıların sayısız kanıtları ortaya konmuş bulunuyordu.

Varılan sonuçların birisi de, Köy Enstitüleri'nin yalnızca eğitim sorununa bir çözüm bulmakla ve bunun doğruluğunu gösteren başarıları ortaya çıkarmakla kalmayıp, Türk toplumu üzerine hiçbir eğitim kurumunun yapamadığı ölçüde etki ettiğiidir. Tam altı yıl bile denemeyecek kadar ki-

sa bir sürede (ön deneyler dönemini de katarsak on bir yıl diyebiliriz) Köy Enstitüleri, eğitim, hukuk, yönetim, kültür ve düşünce yaşamı üzerinde çok az kişinin ayırına vardığı bir ölçüde etki etmişlerdir. Bu etkiler, Enstitüleri yıkan geri tepkiye karşın da sürmüştür. Enstitülülerin Demokrat Parti iktidarının özellikle son yıllarında yazı, yayın, sanat ve düşünce alanlarında gösterdikleri çalışmalar, Türkiye'nin canlı taşıyıcıları olduklarını anlatır. Onlar, Türkiye'nin köy sorununu ta uzak diyarların diline ulaştırmış Mahmut Makal'dan on binlerce Enstitülüye kadar, en karanlık yıllarda bile, yeni bir tipin örneği olarak direnmişler; Türk evriminin tarihinde çoğu kez görüldüğünün tersine, dağılıp kaybolmamışlardır. Köy Enstitüleri'nin toplum üzerindeki etkilerine, yarının eğitimine verilecek şekil kararlaştırılırken yapmaları olası etkileri de katmak gerekir.

İncelememizde vardığımız diğer bir önemli sonuç, Köy Enstitüleri'ni, Türkiye gibi çağdaşlaşma çabası içinde bulunan diğer ülkelerle karşılaştırdığımızda ortaya çıktı. Hindistan, Pakistan, Endonezya'da yaptığımız kişisel gözlemler, Meksika, Brezilya, Sudan, Mısır gibi ülkelerde deneyler konusundaki incelemelerimiz, bu ülkelerin Köy Enstitüsü düşüncesinin bulduğu çözümlmeden daha çok uzak olduklarını göstermiştir. Hatta Amerika'nın ve Birleşmiş Milletler'in yardımlaşma programları hâlâ Tanzimat döneminindedir.

Bunlar hâlâ, geçmişte Türkiye'de olduğu gibi, eğitim sorununu çözümleyemeyecek, başarısızlıkla sonuçlanacak önlemler üzerinde bocalamaktadırlar. Karşılaştırmalarımız, kendi koşullarına göre uygulanacak Köy Enstitüsü yolunun, bu ülkelerin bitmek bilmeyen sorunlarına karşı biricik çıkar yol olduğuna bizi inandırmıştır. Asıl Köy Enstitüleri'nin bozulmaları, bu ülkelerden Türkiye'deki deneyden yararlanmayı düşünmüş olanları, "ıslah edilmiş" Köy Enstitüleri'ni gördükleri zaman, Türkiye'nin Köy Enstitüleri sisteminde kendi işlerine yarayacak bir yan bulunmadığı sanısına düşürmüştür.

Köy Enstitüleri'ni incelerken, bugün için çok önemli olan bir nokta, Enstitülerin baltalanma nedenlerinin iyice deşilmesidir. İncelememizin bu konuda vardığı sonuca göre, Enstitüler, düşüncesinin kendisinde, Enstitülerin kuruluşunda ya da işleyişinde bulunan bir sakatlık nedeniyle değil, dışarıdan gelen etkenler yüzünden çökertilmiştir. Bu nokta, oldukça ayrıntılı bir şekilde incelenecektir. Enstitülerde saptanacak kusurlar (ki bunların çoğu dış koşulların yarattığı şeylerdi) ayrıntılarla ilgili ve zamanla, deneyimlerin artması ile düzeltilebilecek eksikliklerdi. Oysa, Enstitülerin çökertilmesine çalışan güçler, daha gelişme yılları içerisinde, dışarıda olduğu kadar içeride de harekete geçmişlerdi. Bunlar, ilk zamanlarda Köy Enstitüsü düşüncesine yalnızca "pedagojik" anlamda aykırı ve karşıt gibi görünürlerken, zamanla siyasal ve ideolojik bir renk almaya başladılar. Ama bunların yıkıcı etkilerini asıl artıran, Türkiye'nin siyasal bir buhran evresine rastlayan yılların olayları olmuştur.

İncelememizin yeniden belirttiği gibi, Köy Enstitüleri yalnızca bir okul, her köye bir öğretmen yetiştirecek birer öğretmen okulu değillerdi. Eğitim ile toplum arasındaki karşılıklı ilişki konusunda, Türk düşünürlerinin çok iyi bildikleri ve çıkar yolu bulunmayan bir sorunun, hiçbir ülkede eşi görülmemiş bir şekilde çözümlenmesinin gerektirdiği yepyeni nitelikte bir eğitim sistemi idiler. Bu sistem yalnızca köy eğitimi için değil, tüm Türk eğitimi için çok önemli sonuçlar vermeye başlamıştı. Bunların bir süre sonra tüm Türk eğitim sisteminin dayandırılacağı ilkeler olarak yaygınlaştırılması gerekecekti. Oysa, bunu yapmak şöyle dursun, bu ilkeler Köy Enstitüleri alanında bile yok edilmişlerdir. Bunun Türk eğitimine neye mal olacağını belki de Enstitülere karşı çalışanlar bile öngörememişlerdi. Türk eğitiminin son on yılı, yalnızca duraklama yılları olmamış, korkunç bir gerileme dönemi olmuştur. Köy Enstitüleri ile başlayan ve bir "toplumsal akım" özelliklerini taşıyan hareket durdurulunca,

hem bu hareketin gelişim hızının kat kat artması ile elde edecek ilerlemeler yitirilmiş, hem de yeniden eski verimsiz yollara dönülmekle zararın derecesi kat kat artırılmıştır.

Bunun içindir ki, Kemalizm ilkelerinin ve onun eğitime uygulanış şekli olan Köy Enstitüleri'nin 25 yıl önce çözümlendiği eğitim sorunu, öylece duruyor. Ama bugünkü Türkiye, yalnızca Enstitülerden önceki deneylerin başarısızlıklarından ders almak durumunda olmakla kalmıyor, 1935-1946 yıllarındaki deneylerin başarılarını bilmek ve 1946-1960 yıllarında bunların baltalanmasının neye mal olduğunu görmek olanağına da sahip oluyor. İşe, bırakılan doğru yol üzerinde yeniden başlamak için bugünkü Türkiye'nin elinde başka bir üstünlük daha var: Köy Enstitüleri ile sonuçlanan deneyler başladığı zaman bu işte çalışacak adam kıtlığı vardı; oysa bugünkü Türkiye'nin elinde yepyeni bir aydın, eğitimci, eğitim yöneticisi ve vatandaş olarak binlerce Enstitüli vardır.

Öte yandan, bugünkü Türkiye'nin karşılaştığı ekonomik, parasal, siyasal ve manevi koşullar, 1935 ve 1946 yıllarından çok daha elverişsizdir. 1930'larda, Köy Enstitüsü çözümlü ile sonuçlanan arayışı başlatmakta parasal zorluk büyük bir rol oynamıştı. Klasik okulculuk yöntemleriyle gidildiğinde Türk eğitim sorununun çözümlenmesinin Türkiye'nin parasal gücünün dışında olduğu ya da onun parasal gücüne bağlı kaldıkça yüzyıllar geçmesi gerektiği anlaşılmıştı. Bu durum, bugün o zaman olduğundan kat kat daha fazla ölçüde, yine böyledir. Şu halde, gelip geçici heveslerle ya da yüzeysel yöntemlerle oyalanmak istenmiyorsa, uygunluğu deneyler ve başarılarla kanıtlanmış olan yoldan yürümenin zorunluluğu bugün eskisinden daha büyüktür.

Bu incelemenin İngilizcesini basılmak üzere hazırladığım sırada Türkçe yayımlanması olanağı çıkınca, Türkçesini hazırlamayı bunun için öne aldım. Yakın bir gelecekte verilecek kararlar için Köy Enstitüleri'nin tarihinin, yapısının ve öneminin tanınmasının büyük gereği vardır. Bugün Türki-

ye'nin yakın geçmişinde denenmiş ve öğrenilmiş şeyleri yeni baştan denemeye ve öğrenmeye zamanı yoktur. Türk okuyucularının çok iyi bildikleri gibi, halkoyuna dayanan bir yönetimde, bir kez kararlaştırılıp politikacılarca benimsenen bir programı eleştirmek ve değiştirmek kolay değildir. Uygulanacak kararlar üzerinde bunların kusurları ortaya çıktıktan sonra değil, uygulanmadan önce iyi düşünmek gerekir. Bu incelemenin amaçlarından birisi, atanan her Milli Eğitim Bakanı'na ve iktidara gelen her hükümete göre değişecek eğitim politikaları yerine, Türkiye'nin kendi eğitim tarihinde, kendi eliyle denediği ve bulduğu sağlam temellere dayanarak kurulacak bir eğitim sistemini izleyerek, 1946'da bırakıldığı yerden başlayıp, daha ilerilere gitmek gerektiğini göstermektir. Dünyanın aynı çaba içindeki diğer tüm ulusları o zaman gözlerini Türkiye'ye çevireceklerdir.

Bugünkü koşullarda, Kemalizm devrimciliğine dönerek güvenle yürümek için, eğitim işlerini yönetecek olanların çok daha fazla gerçekçi olmaları, halkın da gerçekleri eskisinden daha iyi kavraması gereklidir. Bu incelemede görüleceği gibi, Kemalizmi benimsemiş görünen birçok kişinin gösterdiği kararsızlık, korkaklık ya da kendi çıkarlarını koruma eğilimleri, Türk olan her şeyin en Türkü, yerli olan her şeyin en yerlisi olan bir eseri, kökü dışarıda ve toplum yıkıcısı olarak gösteren hilebazlara müthiş kolaylık hazırlamış, buna birçok vatandaşın gözü bağlı inanmasına neden olmuştur. Bu durumun gelecekte yinelenmemesinin bir güvencesi yoktur. Geçmişin deneyimlerine bakarak, bu tür girişimlere karşı uyanık olmak, yalnızca Türk eğitiminin önderlerinin değil, Türk Ulusu'nun ve Devleti'nin bağımsız yaşaması ve yükselmesi ülküsüne bağlanmış her insanın görevidir.

Fay KIRBY
(Temmuz 1961, Kanada)

KÖY ENSTİTÜLERİ'NE DOĞRU GELİŞ

BÖLÜM I

TÜRKİYE'DE EĞİTİM SORUNUNUN BAŞLANGIÇLARI

1. Tanzimat

Türk eğitim tarihini yazanlar, belki de Batı'daki meslektaşlarının örneğine uyarak, geçmişteki boşa gitmiş kararları romantikleştirirken bazı gerçek başarıları gözden kaçırmışlardır. Bunun en iyi örneğini II. Mahmut zamanındaki çağdaş Türk eğitim tarihinin ilk önemli olayında görürüz. Bu dönem, Türk evrimi deneyimlerinin günümüzün "gelişmesi gecikmiş" ülkelerindekilerden değişik olmaya başladığı günlerdir. II. Mahmut, reformlarına başladığı tarihten önceki yıllarda ilköğretimi zorunlu yapan bir karar çıkarmıştır. Eğitim tarihçileri buna her zaman önemli bir olay olarak değinirler. Oysa, bu kararın uygulanma olanağı olmadığı gibi, o zaman böyle bir sav da ileri sürülmemiştir. Gerçekte, II. Mahmut döneminde bundan çok daha önemli bir olay vardır ki, Türk eğitim tarihini yazanlar bundan hiç söz etmezler. Bu olay Türk eğitiminin gelişmesinde ilköğretimin zorunlu olduğunu açıklayıp da onu uygulamamak gibi boşuna bir çabadan çok daha önemlidir. Ayrıca, bu olayın çalışmamızın konusuyla yakın ilgisi vardır ve konumuzun Türkiye tarihindeki ilk örneğini oluşturur.

27 Mayıs Devrimi'nin bir kez daha gösterdiği gibi, Türkiye'de ordu (Almanya, İngiltere, Fransa gibi çağdaş Batı ülkelerindekinin tersine) tutucu bir öge değildir. Türkiye'de ordunun Türk eğitiminin gelişmesinde her zaman ilerici bir

rol oynaması geleneğinin kurulmasının onuru II. Mahmut'un ve onun yetiştirdiği genç subaylarıdır. Mısır'da reformlar yapan Mehmet Ali örneğine ve Avrupalı danışmanlarının öğütlerine aykırı olarak II. Mahmut, ordu reformuna askeri okullar kurmakla, oraya geçmişin dinsel ve siyasal gelenekleriyle yetişmiş, denenmemiş delikanlıları alıp okutmakla başlamadı. Tersine, yaşam deneyimlerinden geçmiş, olgunlaşmış kişileri subay yapma yöntemini benimsedi. Daha eskiden Osmanlı hükümdarlarının başarı ile uyguladıkları ve İkinci Dünya Savaşı'nın zorunluluklarıyla çağdaş Batı ülkelerinin de başvurdukları bir yöntemi kabul etti. Bugün neredeyse "çağdaş" bir belit¹ (aksiyom) durumuna gelen bu ilkeyi psikolojik açıdan şöyle açıklayabiliriz: İstenilen eğitimi liderlik nitelikleri denenmiş kişilere vermek, belirli bir bilgi, varlık, mevki ve ilinti (mensubiyet) nitelikleri olanlara vermekten daha kolaydır. II. Mahmut, ordusunda bulunan onbaşı ya da çavuşlar ile orduya yeni alınmış erler arasından yetenekleri denenmiş olanları seçerek ordu içinde okutmak, teknik ve mesleksel eğitim vermek yolunu tuttu. Orduda bu şekilde yetiştirilmiş olan gençler çağdaş Türk Ordu geleneğinin öncüleri oldular. Bu örneğe dayanılarak Harp Okulu ve ona hazırlayıcı okullar daha sonra kuruldu.

İlköğretimden meslek öğretimine kadar, tümüyle laik bir öğretim sisteminin Batı dışındaki ilk örneği budur. Ayrıca bu, Türkiye'de hızını ve yönünü halktan alan bir reform gelişiminin ilk çağdaş örneğidir. Böylece Türkiye'de çağdaş ordu geleneği bir seçkinler topluluğuna okul öğretimi ile dışarıdan verilmiş olmadı (örneğin Mısır'da bunun tersi yapıldı ve sonuçları iyi çıkmadı). Türkiye'de ordunun kökleri Türk toplumunda kaldı ve çağdaş bilimsel ve mesleksel değerlere karşı uyanan Türk yaratıcılık yeteneklerine göre şekillendi.

1 Meydana çıkma, belli olma, aşikâr olma. (T.K.)

DİZİN

- II. Abdülhamit gericiliği, 32, 45.
- II. Mahmut, 27-31, 72, 79, 357, 481.
- 1960 Eğitim Raporu, 34.
2. Maarif Şûrası, 237, 273, 446.
- 27 Mayıs Devrimi, 27, 340, 413.
- 4 H Club, 82.
- 5 K Projesi, 110.
5. Eğitim Şûrası, 505, 506.
- 6-7 Eylül Olayları, 62.
- ABD, 448-450, 463, 494.
- Abdullah Cevdet, 33.
- ABECE, 61.
- Adalet Bakanlığı, 386.
- Adana, 279, 366, 413, 423
- Adapazarı, 348, 374.
- Adem-i merkeziyet (Yerinden yönetim), 42, 58, 61.
- Adliye Bakanlığı, 46.
- Afrika, 90, 149.
- Ahmet Vefik Paşa, 435.
- Akagündüz, 185.
- Akçadağ Köy Enstitüsü, 279, 290, 291, 300, 316, 318, 328, 336-338, 341, 363, 365, 374.
- Akçura, Yusuf, 97.
- Akdeniz, 282.
- Akkay, Sıtkı, 282.
- Akpınar, 347.
- Aksu Köy Enstitüsü, 181, 282, 283, 289, 300, 321.
- Alevi, 245, - halk, 246.
- Allen, William, 96.
- Alman, - eğitimi, 73, - gençliği, 102, 445, - lar, 61, 241, - okul kitapları, 61, - orduları, 44, 297, - Rus Antlaşması, 447, - saldırısı, 279, - sistemi, 136, - tarihçiliği, 241.

- Almanca, 135.
- Almanya, 27, 54, 65, 75, 83, 128, 135, 137, 139, 143, 144, 168, 432, 434, 435, 442- 444, 447.
- Amerika, 29, 31, 39, 54, 57, 59, 63-65, 70, 71, 77, 78, 92, 107-110, 128, 139, 143, 145, 157, 218, 236, 241, 252, - Birleşik Devletleri, 43, 55, 56, 59, 82, 84, 235, 332, 495, - sosyologları, 143, - lı, 63, 64, 130, 422, - lılar, 29, 59, 60, 241, - lı eğitim uzmanları, 508, - lı okuyucu, 62, - lı öğretmenler, 96, - lı uzmanlar, 201, 507, - lı yazar, 51.
- Amerikan, - askeri makamları, 184, - çiftçileri, 143, - eğitim kurumları, 324, - eğitim sistemi, 71, - eğitim uzmanları, 495, - eğitimi, 70, 73, 78, - ekonomisi, 85, - etkisi, 316, - filmleri, 498, - gençliği, 85, - Koleji, 198, 203, - Kurulu, 61, 112, - meslek basını, 62, - mezhep kolejleri, 198, - öğretmenleri, 55, - politikası, 33, - toplumu, 34, 143, -Türk işbirliği, 62, - Uzmanlar Kurulu, 60, - vergi sistemi, 162, - yardım kuruluşları, 495, yöntemi, 260, -cılık, 108.
- Anadolu, 47, 52, 86, 199, 244, 249, 347, 431, - köyleri, 126, - cu, 101, 440, 244, 449, 441, 442, -cu Köy Enstitüsü, 438, -cu kültür, 243, -culuk, 75, 154, 310, 335, 437-439, 447, 448, 462, 464, 472.
- Anglosakson, 44, 60, 236, 240, 259, 324, - eğitimi, 35, - toplumu, 33.
- Ankara, 53, 71, 135, 158, 175, 179, 181, 183, 185, 205, 299, 329, 424, 441, 452, 474, 479, - Halkevi, 90, 104, - Radyosu, 60, - Üniversitesi, 330, - Yapı Sanat Enstitüsü, 178.
- Antalya, 282, 409, 422.
- Antikemalist, 340, 431, 432, 438, 441, 442, 453, - eğitim, 446.
- Antikemalizm, 433, 439.
- Antikomünizm, 433.
- Antisemitizm, 433, 434, 436.

- Arap, 434, - nasyonalisti, 34, - ülkeleri, 92.
- Ardahan, 449.
- Arıkan, Saffet, 67, 113, 120, 153-155, 191, 198, 203, 204, 208, 444.
- Âri, 102, 434.
- Arifiye Köy Enstitüsü, 300, 321, 347, 365, 374.
- Arman, Hürrem, 284.
- Asya, 31, 149.
- Âşık Veysel, 360.
- Atatürk, 31, 87, 93, 96, 97, 99, 101, 103, 111, 112, 151, 154, 155, 186, 240, 242, 243, 248, 258, 351, 357, 433, 435, 437, 443, 471, - devrimleri, 74, 118, 119, 153, 156, 450.
- Atsız, Nihal, 340, 432.
- Avrupa, 31, 37, 50, 54, 59, 65, 106, 140, 143-145, 244, 252, 447, 493, 494, 508, - diplomatları, 30, - edebiyatı, 105, - tarihi, 243, -lı, 122, 422, 433, -lı danışmanlar, 28.
- Aydemir, Şevket Süreyya, 86, 87, 99.
- Az gelişmiş ülkeler, 51.
- Baltacıoğlu, İsmail Hakkı, 32, 37-40, 64, 71, 73-75, 114, 122, 128, 130, 131, 134, 160, 185, 196, 211, 465.
- Banguoğlu, Hasan Tahsin, 485, 486, 489, 492.
- Bartok, Bela, 357.
- Başman, Avni, 364, 489.
- Batı, 27, 30, 31, 33, 38-40, 45, 54, 55, 58, 60, 66, 73, 74, 78, 79, 81-83, 102, 118, 123, 127, 138, 142, 144, 146, 158, 167, 183, 196, 248, 292, 353, 361, 424, 449 - demokrasisi, 240, 448, - deney okulları, 93, - dili, 238, - düşünmanlığı, 97, - eğitim düşüncesi, 39, eğitim sistemi, 35, 75, 113, 236, eğitimcileri, 129, 131, 146, - eğitimi, 38, 72, 73, 151, - emperyalizmi, 73, - endüstrisi, 57, - kapitalist ekonomisi, 38, - Mektepçileri, 39, - müziği, 357, 359, -ortaöğretimi, 242, - öğrenim kurumları, 236, - pedagoğları, 75, - pedagoji terimleri, 38, - peda-

- gojisi, 206, - progressif eğitim, 194, - tarihi, 244, - toplumları, 40, 125, 140, 236, 292, 38, - ulusçuluğu, 97, - uygarlığı, 32, 33, 140, 151, 195, 199, 236, 239, - ülkeleri, 135, 167, - yazarları, 105, 131, 357, - yöntemleri, 252, -cı, 32-34, 36-37, 45, 55, 59, 64, 100, 117, 438, -cı aydınlar, 98, -cı eğitimciler, 49, -cı pedagoglar, 49, -lı çocuk, 126, -lı eğitim tarihçileri, 29, -lı eğitim uzmanları, 49, 65, -lı eğitimciler, 47, 495, -lı kadınlar, 248, 257, -lı öğrenciler, 123, 126, 184, -lı öğretmenler, 123, -lı uzman, 33, -lı yazarlar, 36, 97, 351, -lılar, 35, 122.
- Batılılaşma, 45, 49, 57.
- Bayar, Celal, 111, 279, 451.
- Bayındırlık Bakanlığı, 45, 387, 411.
- Baykurt, Fakir, 362.
- Benderlioğlu, Mehmet Atif, 508.
- Bergama Halkevi, 105.
- Beşikdüzü Köy Enstitüsü, 279, 281, 284, 288, 300, 302, 374, 375, 423, 491, 501, 504.
- Beyaz Zambaklar Memleketi*, 477.
- 1960 Eğitim Raporu, 34.
- Bingöl, 365.
- Birinci Dünya Savaşı, 37, 60, 443.
- Birleşmiş Milletler, 144, 157.
- Bizim Ev*, 413.
- Bizim Köy*, 186.
- Boğaziçi, 464.
- Bölge Okulları, 107, 108.
- Brezilya, 206.
- Bulgar ulusu, 150.
- Bulgaristan, 434.
- Buyse, Omar, 59-61.
- Büyük Britanya, 35.
- Büyük İskender, 242.
- Cahun, Leon, 435.
- Carthy, Mac, 450.
- Cemaat, 30.
- Cengiz Han, 242.
- CHP, 66, 68, 84, 89, 98, 100, 101, 103, 106, 148, 154, 203, 273, 351, 418, 425, 426, 436, 437-442, 444,

- 446, 448, 450-452, 454, 455, 459, 471, 483, 489, 493.
- Cılavuz Köy Enstitüsü, 279, 281, 300, 304, 346, 376, 419, 477, 479, 492, 493.
- Cinsellik, 247, 252, 353, 354.
- Civilian Conservation Corps, 85.
- Clark, Harold F., 78.
- Colombia Üniversitesi, 63, - Eğitim Bölümü, 62, - Teachers College (Öğretmen Okulu), 70, 71, - Uluslararası Eğitim Enstitüsü Yıllığı, 64.
- Cumhuriyet, 32, 47, 49, 50, 52-55, 64, 65, 69, 70, 74, 77-79, 99, 101, 111, 112, 135, 142, 168, 199, 358, 382, 397, 509, - aydını, 339, - dönemi, 37, 41, 90, 159, 465.
- Cumhuriyet*, 511.
- Çanakkale, 344, 419.
- Çarlık Rusya'sı aydınları, 105.
- Çerkeş köyleri, 361.
- Çifteler, 193-195, 199, 200, 202, 205-208, 210, 212, 214-227, 229, 230, 234-246, 250-269, 277, 279, 280, 299, 300, 302, 314, 315, 319, 321, 322, 329, 330, 333, 350, 356, 376, 377, 406, 407, 425, 426, 469, 471, - Çiftliği, 203, - Eğitim Kursu ve Okulu, 226, - İlkokulu, 169, - Köy Enstitüsü, 92, 178, 212.
- Çin Cumhuriyeti, 55, 149.
- Çocuk Islah Evleri, 339.
- Çukurova, 200.
- Dalkavuklar Gecesi*, 435.
- Danimarka, 81.
- Demokrat Batıcılar, 45.
- Demokrat Parti, 66, 89, 169, 413, 418, 426, 451, 452, 455, 489, 491.
- Demolins, 33.
- Denizli, 92, 93.
- Detroit, 63.
- Devis, Lumney, 435.
- Devlet Çiftliği, 282, 283, 291.
- Devlet Demir ve Deniz Yolları, 396.

- Devlet üniversiteleri, 78.
- Devletçilik, 78, 79, 83-85, 102, 137, 165.
- Devrimcilik, 242, 341.
- Dewey, John, 37, 38, 54-64, 68, 70, 72, 77, 90, 139, 144, 157, 180, 200, 212, 220, 404.
- Dicle, 322, 501.
- Diktatörlük rejimleri, 244.
- Dil Devrimi, 450.
- Dirik, Kâzım, 69, 199.
- Diyarbakır, 504.
- Doğu, 33, - dünyası, 143, - illeri, 251, 361, -lu insanlar, 62, -lu öğrenciler, 123, -lu uluslar, 33.
- Duru, Kâzım Nami, 249.
- Düşünce özgürlüğü, 238.
- Düyun-u Umumiye borçları, 51.
- Düziçi Köy Enstitüsü, 345, 347, 360, 373, 501.
- Edirne, 375, 409, 422, 423.
- Efes, 199.
- Efruz Bey, 233.
- Eğitim, - Bakanlığı, 30, 51, 65, 67-69, 83, 110, 196. - bütçeleri, 43, 45, 50, - politikaları, 45, 121, - sorunu, 213, - yasaları, 53, Yurdu, 196, 201, 224.
- Eğitmen, - Deneyi, 77, 117, 120, 158, 166, 168, 169-171, 176, 179, 182, 184-186, 189, 190, 197, 314, 315, 358, - kursları, 179, 183-185, 187, 188, 193, 279, 391, - okulları, 174, - Projesi, 87, 111, 153, 161-165.
- Einstein, 121.
- Ekonomik rasyonalizm, 35.
- Elazığ, 336.
- Elişleri ve Sanat Bölümü, 130.
- Emekli Sandığı, 393.
- Emrullah Efendi, 32, 41, 43, 161, 511.
- Endonezya, 92, 100.
- Endüstri Devrimi, 138.
- Erkmen, Muhlis, 83, 110, 165.
- Ermenilik, 434.
- Ernis Köy Enstitüsü, 486-488.
- Ersoy, Talât, 181, 282.
- Eskişehir, 201, 423, 425, 426.

- Ethem Nejat, 47, 90.
Ev kadını, 476.
- Falke (Albay), 83.
Faşizm, 432.
Feminizm, 59, 353.
Fenike, 242, -liler, 243.
Finler, 61.
Florida Üniversitesi, 497.
Ford firması, 175, - Vakfı, 507, 508.
Fransa, 27, 29.
Fransız, - uzmanları, 508, - eğitimi, 35, 73, -lar, 29, 33, 240, 241, 241.
Fransızca, 32.
Freudizm, 353, 456.
- Gal eğitimi, 35
Galatasaray Lisesi, 187.
Gandi, Mahatma, 35, 84.
Gazi Eğitim Enstitüsü, 70-74, 113, 122, 130, 200, 205, 232, 257, 330, 461, 470, - Eğitim Bölümü, 136, - Pedagoji Bölümü, 72, 73, 75, - Sanat Bölümü, 129.
Gaziantep, 361.
- Gedikoğlu, Şevket, 202, 203.
Germenler, 434.
Gestapo, 444.
Gezici Sanat kursu, 178.
Gökalp, Ziya, 32-37, 49, 55, 73, 97, 249, 250, 362, 434.
Gölköy Köy Enstitüsü, 279, 312, 461.
Gönen Köy Enstitüsü, 279, 312, 321, 373, 376.
Grek, 434.
Gülen, Hidayet, 360.
Gündüzalp, Fuat, 74, 114, 130, 135-137, 205.
Güneş Dil Teorisi, 96.
Güney Amerika, 149.
Güneydoğu bölgesi, 171.
- Halk eğitimi, 103.
Halkçılık, 235, 237, 241, 342, 344.
Halkevleri, 81, 90, 103, 104, 105-107, 151, 322, 323, 339, 357, 439, 489, - hareketi, 104.
Harbiye Nezareti, 45.
Harf, - Devrimi, 60, 67, 81, 450, - reformu, 31, 87.

- Harp Okulu, 28.
- Haruniye, 279.
- Hasan Çakı Efe, 360.
- Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü, 217, 229, 230, 234, 299-301, 310, 319, 327, 329, 360, 370, 373, 468, 490, 500.
- Hatipoğlu, Şevket Raşit, 111, 415, 416.
- Helen, 242, 243.
- Hristiyan, 96, 97, 242, - din adamları, 30, - din kitapları, 158, - olmayan uluslar, 62, - lar, 243, 435.
- Hilafet, 32, 49, 57.
- Hindistan, 92, 94, 149, 170, 175, 196, 206.
- Hint, - köylü yaşamı, 84, - liler, 35.
- Hititler, 244.
- Hitler, 432, 443, -izm, 434, 435.
- Hususi Tedris Usulleri, 74.
- Irkçı, 235, 242, 436, 437, 441, 447, 448, 455, -lar, 434, 440, 449, -lık, 154, 432-435.
- İç Anadolu, 52.
- İçişleri Bakanlığı, 45, 46, 175, 386, 484.
- İçtimai Mektep*, 37, 71, 196.
- İkinci Dünya Savaşı, 28, 54, 75, 85, 106, 143, 150, 166, 170, 294, 295, 377, 423, 431, 435, 437, 448, 493.
- İktisadi Devlet Kuruluşları, 391.
- İl Disiplin Kurulu, 399.
- İlçe Köy Öğretmenleri ve Eğitimcileri Disiplin Kurulu, 403.
- İleri, Tevfik, 477, 489-491, 507.
- İlk, Orta ve Muallim Mekteplerinde Resim, Elişi ve Sanat Terbiyesi (1930)*, 121, 215.
- İlkokul, 324, 485, - öğretmenleri, 53, 187, 224, 393, 401.
- İlköğretim, 27, 30, 53, 72, 156, 161, 168, 181, 193, 194, 200, 201, 203, 204, 220, 253, 331, 386, 388, 407, 414, 461, - Genel Müdürlüğü, 104, - Müfettişliği, 400, - okulları,

- 215, - sorunu, 29, - Yasa Taslağı, 44.
- İlköğretmen Okulları, 168, 489, 490, 496.
- İnan, Rauf, 92, 207, 214-217, 233, 237, 319.
- İngiliz, 84, - eğitim kurumları, 324, - eğitimi, 35, - halk dili, 124, - politikası, 33, -ler, 241, 315.
- İngilizce, 32, 37, 137, 145, 238, 333, 435.
- İngiltere, 27, 29, 252, 410.
- İnönü, İsmet, 93, 111,156, 414, 417, 418, 420, 422, 428, 436, 438-440, 452.
- İran, 291.
- İrlanda eğitimi, 35.
- İskandinav, - ülkeleri, 29, 81, -yalılar, 241.
- İskoç eğitimi, 35.
- İslam, - eğitimi, 73, - gelenekleri, 49, - kalıntıları, 133, - Ortodoksluğu, 245, - toplumu, 350, - uygarlığı, 159, - ülküleri, 248, - cılar, 33, 35, 52, 59, -cılık, 243, 244, 247.
- İslamiyet, 237.
- İspanyol şatosu, 118.
- İstanbul, 43, 47, 53, 62, 71, 74, 109, 126, 243, 253, 349, 351, 363, 366, 374-376, 419, 434, 437, 474, - basını, 324, 365, - Üniversitesi, 432.
- İsveç, - jimnastiği, 361, -liler, 240.
- İş ve Meslek Terbiyesi, 84, 137, 144, 145, 148, 150, 160, 161, 184, 193, 195, 228.
- İş-Okuma programları, 224.
- İtilaf işgali, 52.
- İvriz Köy Enstitüsü, 278, 322, 377.
- İyonlar, 243.
- İyonya, 242.
- İzmir, 43, 198, 209, 250, 262, 263, 434.
- İzmit, 374.
- Japonya, 143, 508, 510.
- Jefferson, 244.
- Kadın, - sorunu, 59, -lık, 247.
- Kadro, 83.
- Kadrocular, 83, 84, 133, 140, 148.

- Kalfa okulları (monitorial schools), 29.
- Kalfa Usulü (Monitorial System), 224.
- Kanad, Halil Fikret, 113, 114, 131, 135-137, 155, 191, 197, 198, 200-205, 207-210, 212, 219, 220, 231, 237, 238, 239, 243, 244, 248, 257, 261, 272, 325, 337, 381, 442-446, 453, 458, 460, 464, 478, 481.
- Kanada, 494.
- Kanathlı Utku*, 364.
- Kansu, Nafi Atuf, 154.
- Karabekir, Kâzım, 176, 177, 278, 279.
- Karadeniz, 200, 375, 434.
- Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, 89.
- Kars, 372, 409, 410, 421, 422, 449, 504.
- Kayseri Öğretmen Okulu, 232.
- Kemalist, 84, 247, 443, 450, 453, 483, - devrim, 73, 154, 223, 250, 339, 349, 350, 382, 439, 471, - eğitim, 186, 446, 458, - görüş, 77, 59, 508, - ideoloji, 172, - ilkeler, 259, - Köy Enstitüsü, 438, - laiklik, 245, - reformlar, 249, - rejim, 52, 95, 141- 143, 171, 247, - Türkiye, 193, 264, - ulusçuluk, 433, 447.
- Kemalizm, 66, 73, 75, 79, 86, 97, 100-102, 106, 107, 179, 198, 202, 239, 241, 243, 244, 273, 310, 340, 356, 358, 390, 412, 413, 418, 431, 432, 434, 436-441, 448, 449, 451, 462, 492, - ideolojisi, 83, - ilkeleri, 64, 74, 97194, 207, 261.
- Kemmerer, - Raporu, 502, - Uzmanlar Kurulu, 89.
- Kepirtepe Köy Enstitüsü, 299, 300, 321, 366, 375, 376, 423, 480, 492, 501.
- Kerschensteiner, 37, 54, 73, 76, 132, 134-140, 145-147, 212.
- Kıta Avrupa, 29.
- Kız Köy Enstitüsü, 490, 491, 503, 504.
- Kızılay, 348.
- Kızılçullu Köy Enstitüsü, 92, 180, 191, 193-195, 198,

- 199, 201, 202-206, 211, 212, 215, 217, 219, 221, 222, 230, 231-234, 236, 237, 242, 243, 245, 249, 250, 259-263, 266, 268, 269, 272, 279, 280, 300, 302, 315, 321, 323, 327, 329, 330, 333, 338, 360, 361, 371, 406, 407, 441, 462, 471, 490, 491, 498.
- Kindergarten (çocuk bahçesi), 125.
- Komünist, 98, 449, 450, -ler, 443, -lik, 455, 461, 464, 468.
- Komünizm, 106, 431, 433, 436, 437, 441, 447, 454.
- Konservatuar, 339, 357, 359.
- Konukevi, 266, 268.
- Konya, 377.
- Kooperatif, 81, 387, - Yasası, 389.
- Kölelikten Kurtuluş*, 477.
- Köni, Yunus Kâzım, 459, 460, 466, 470, 486- 489.
- Köprülü, Fuat, 61, 97, 279.
- Köy, - anası, 476, - camileri, 247, - çocukları, 117, 184, 195, 196, 254, 278, - Eğitim Konferansı, 465, - eğitimi, 57, 86, 107-109, 113, 188, 198, 205, 233, 383, 384, 392, 397, 420, - gençleri, 254, 385, - halkı, 384, 396, idealistleri, 262, - ilkokul öğretmeni, 233, - ilkokul programı, 480, - İlköğretmen Okulu, 371, - İşleri Komisyonu, 109, - kadını, 142, 249, 251, - kalkınması, 385, - Kanunu, 148, 228, 262, 344, 388, 389, 390, 395, 418, - koşulları, 413, - Odaları, 103, - Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Yasası, 412, - okulları, 325, 379, 387, 388, 394, 411, 499, - Öğretmen Okulları, 74, 89, 91, 92, 108, 130, 150, 191, 195-198, 201, 202-204, 206, 207, 209, 220, 231, 460, 491, - öğretmeni, 85, 88-91, 368, 385- 388, 398, 399. 506, - Rehberleri Mektebi, 82, - sağlığı, 109, - sorunu, 117, 204, 223, - toplumu, 142, 200, 223, 233, 335, 346, 384, 387, 390, 395, - Yüksek Okulları, 82.

- Köy Enstitüleri Dergisi*, 333, 335, 423, 456, 477.
- Köy Enstitüleri Kanunu, 204, 222, 228, 229, 269, 280, 287, 293, 330, 380, 381, 406, 483.
- Köy Okullarında Eğitim Tekniği*, 93
- Köy Öğretmenleri Sağlık ve Sosyal Sandığı, 394.
- Köycü, 87, 117, 184, 232, 113, 335, 344, - öğretmenler, 197, -lük, 34, 84, 90, 103, 105, 106, 154, 187, 204, 438, -lük Cemiyeti, 103, -lük düşüncesi, 151.
- Köymen, Nusret, 82, 114.
- Kudret*, 455.
- Kuran, 246.
- Kurdoğlu, Faik, 111.
- Kurtuluş Savaşı, 251, 437.
- Kurtuluş, Fahri, 450.
- Kurun*, 203, 204, 444.
- Kuzey Amerika, 260.
- Kühne, 54, 57, 58, 60, 61, 217.
- Kültür Misyonları, 224.
- Kütahya, 170.
- Ladik, 360.
- Laik, - eğitim, 140, 455, - öğretim, 81, -leşme, 49, 54, -lik, 28, 37, 242, 244, 245, 247, 349, 350, 485, - leştirme reformu, 95.
- Lancaster, - kalfa okulları, 41, - sistemi, 29, - yöntemi, 224.
- Latin Amerikalılar, 240.
- Latin harfleri, 32, 61, 87, - nin kabulü, 60.
- Latince, 334.
- Le Play, 33.
- Lozan Antlaşması, 50.
- Maarif Eminlikleri, 67, - Nezareti, 44, 46, 53, 68.
- Macar ulusu, 150.
- Mahmudiye, 175, 190, 201, 256.
- Makal, Mahmut, 99, 135, 350, 362, 413.
- Malatya, 290, 363.
- Maliye Bakanlığı, 45, 46, 417.
- Maraş, 421.
- Marshall, - Planı, 373, 377, - yardımı, 50, 410.
- Mefkûreci Muallim, 477.

- Mehmet Ali, 28.
- Meksika, 113, 224, - Kültür Misyonları, 82, 113.
- Mektepçi görüş, 150, 187.
- Menderes, 279.
- Merkezcilik, 45.
- Mesleki öğretim, 54, 200.
- Mesleksel, - köy eğitimi, 193, - yöneltme, 189, 190.
- Meşrutiyet, 30, 32, 40, 41, 45-47, 49, 53, 59, 168, 340, - aydını, 33, 339, bireyciliği, 35, - dönemi, 41, 54, 59, 86, 89, 101, 161, 247, 249, 250, 254, 382.
- Mısır, 28.
- Millet Mektebi, 81, 87, 366.
- Milli ahlak, 248.
- Milli Eğitim Bakanlığı, 49, 53, 58, 60, 61, 66, 72, 78, 80, 81, 83, 84, 86, 87, 88, 89, 92, 94, 96, 100, 102, 103, 107, 109-113, 117, 145, 146, 151, 153, 154, 156, 158, 159, 163, 165, 166, 175, 178, 179, 182, 186, 198, 200, 201, 225, 226, 234, 250, 270-271, 272, 289, 326, 327, 329, 330, 353, 380, 386, 387, 388, 391, 392, 393, 396-398, 400, 401, 403, 404-407, 409, 424, 433, 440, 442, 448, 451, 452, 461, 474, 479, 484, 489, 491, 494, 495, 503, 507.
- Milli Eğitim bütçesi, 51, 78.
- Milli Misak, 437.
- Milli Savunma Bakanlığı, 69, 198, 297, 298.
- Milliyet İdeali ve Topyekûn Milli Terbiye*, 135, 422.
- Misyoner, 90, 86.
- Model çiftlikler, 212, 213.
- Monitorial System (Kalfa Usulü), 224.
- Montreux Antlaşması, 449.
- Moskof, 436.
- Moskova, 156, 455, 471.
- Muallim Mektepleri, 89, 315.
- Mustafa Celadetin Paşa, 435.
- Mustafa Necati, 67- 69, 74, 91, 93, 94.
- Mülkiye (Siyasal Bilgiler), 45.
- Mürebbinin Rubu ve Muallim Yetiştirme Meselesi*, 134, 135, 136.

- Müslüman, 30, 246, 433, 435, - uluslar, 434.
- Namık Kemal, 364.
- Napolyon, 242.
- Nasyonal, - Sosyalist, 248, - Sosyalizm, 75, 202, 208, 261, 443, 444.
- NATO, 198, 491.
- Nazi, 436, 437, 443, 448, - askeri zaferi, 202, - ideolojisi, 435, - partisi, 444.
- New York, 126.
- Okul, -cular (Mektepçiler), 37, -culuk, 311, 315.
- Ordu, 27, 29, 167, 168, 190, - reformu, 28.
- Orman, - İşletmeleri, 396, - Koruma Yasası, 386, - müdürlükleri, 386, - yönetimi, 416.
- Orta Anadolu, 417.
- Orta Asya, 433, 509, - Türk tarihi, 242.
- Ortaklar Köy Enstitüsü, 338.
- Ortaöğretim, 30, 168, 200, 201, 236, 483.
- Ortodoks, - finans sistemleri, 84, - Müslümanlık, 350.
- Oruç, 246, 247.
- Osmanlı, 32, 51, 54, - aydınlanma dönemi, 86, - başkenti, 47, - Devleti, 43, 45, 141, - dönemi, 135, - eğitimi, 73, - gelecekleri, 49, - görgü kuralları, 265, - hükümdarları, 28, - İmparatorluğu, 30, 36, 44, 46, 47, 49, 50, 52, 53, 67, 79, 140, 150, 151, 349, 434, - İslam uygarlığı, 95, - sistemi, 86, - toplumu, 37, - Türk toplum sistemi, 140, - ulusçuluğu, 44, - yönetimi, 52, -cılık, 37.
- Osmanlıca, 509.
- Öğrenim özgürlüğü, 222.
- Öğretmen, - Eğitim Danışmanlığı, 427, - Emekli Sandığı, 393, - kursları, 109, - okulları, 81, 89, 90, 135, 136, 150, 224, 257, 337, 482, 490, 496-498, 505.
- Öner, Kenan, 450, 453, 456, 459, 470.
- Öner-Yücel Davası, 455.
- Öymen, H. R., 81, 82, 114.

- Özmen, Abidin, 112, 151.
- Pakistan, 92.
- Pamukpınar (Ladik) Köy Enstitüsü, 322, 348, 420.
- Pançasıla, 100.
- Panslav doktrinler, 102.
- Parasız öğrenim, 222.
- Parker, Beryl, 113, 201.
- Paydos*, 366.
- Pazarören Köy Enstitüsü, 300, 316, 322, 373, 376, 377, 488.
- Pedagoji Bölümü, 113, 130, 135.
- Peker, Recep, 153, 451, 454.
- Perge, 282.
- Pestalozzi, 41, 80, 118, 208, 212, 481.
- Pilot Projects Amerikan uzmanları, 92.
- Prens Sabahattin, 32, 33, 35, 44.
- Prevantoryum, 392.
- Progressif, - eğitim akımı, 55, 137-139, 144, 148, 194, 231, - eğitimciler, 259, - okul, 37, 239.
- Proletarya, 106.
- Pulur Köy Enstitüsü, 501.
- Reform, 31, 36, 54, -cular, 37.
- Rejyonalist eğilim, 52.
- Resim Elishleri ve Sanat Terbiyesi*, 128, 129, 130.
- Reşat Nuri, 98.
- Reşit Galip, 66, 82, 83, 86, 94, 103, 105-110.
- Rodop, Hakkı, 93.
- Romantik Türkçüler, 45.
- Roosevelt, 78, 84.
- Rousseau, 38.
- Rumeli, 349, 434.
- Rumluk, 434
- Rus, - aydınları, 41, -lar, 461.
- Rusya, 61, 65, 376, 432.
- Sabahattin Ali, 106.
- Safa, Peyami, 447, 449.
- Sağlık, - Bakanlığı, 109, 325, 327, 329, - Kolu, 490, - ve İçtimai Yardım Sandığı, 400, 402, 410, 411.
- Samothrake, 364.
- San Fransisko Konferansı, 448, 449.

- Sanat okulları, 212.
 Sanatoryum, 392.
 Sanır, Ferruh, 491.
 Sapanca Gölü, 374, 375.
 Satı Bey, 32, 34, 47, 92, 465, 510.
 Savaştepe Köy Enstitüsü, 282, 297, 300, 302, 344, 360.
 Saydam, Refik, 380.
 Saygun, Adnan, 359.
 Sayıştay, 391.
 Sazak, Emin, 425, 426, 451.
 Sekiören Köyü, 425.
 Selanikli, 434.
 Seyhan, 422.
 Silivri, 419.
 Silone, 105.
 Siren, 488.
 Sirer, Reşat Şemsettin, 153, 442, 446, 451-453, 457-461, 464-466, 469, 470-472, 474, 480, 483, 485, 492, 495, 499.
 Sivas, 365.
 Slav, 434.
 Solculuk, 236.
 Sovyet, - kadınları, 352, - Rusya, 70, 144, 448, 449.
 Sovyetler Birliği, 51, 55, 71, 84, 436.
 Soysal, Emin, 114, 129, 176, 177, 180, 185, 188-191, 194, 195, 199, 202, 203, 205-211, 217, 219-222, 230-232, 235, 237-239, 243-245, 248-250, 257, 261-263, 267-273, 293, 297, 298, 325, 328-330, 338, 381, 407, 441, 445, 446, 452, 454, 455, 458, 460, 464, 472, 478, 481, 509.
 Soyut Akıl, 34, 55, 73.
 Spor 322-325.
 Steinbeck, 105.
 Sudan, 206.
 Sünni, 245, 246, 361.
 Şinasi Tamer, 305.
 Talim Terbiye Kurulu, 58, 63, 68- 70, 102, 180, 200, 315, 489, 497.
 Tanzimat, 73, 141, 159, 224, - dönemi, 33, 46, 509, - eğitimciliği, 35.
 Tarcan zeybeği, 361.

- Tarım, - Bakanlığı, 81, 83, 109, 110, 162, 163-166, 173, 325, 326, 329, 372, 377, 391, 396, 409, 415-417, 479, 484, - ekonomisi, 335, - Kongresi, 83, 111, - okulları, 326, - öğretimi, 231.
- Tarih, - Kongresi, 102, - Tezi, 96, 186.
- Tatar köyleri, 259, 356.
- TBMM, 50-52, 66, 67, 74, 92, 154, 201, 224, 257, 273, 277, 281, 283, 286, 406, 418, 424, 451-454, 471, 478, 489.
- Tekben, Şerif, 308, 309, 327, 337.
- Tekirdağ, 422.
- Teknik, - okul, 88, 80, - öğretim, 54, 141, 218, - Üniversite, 412, - ve mesleki öğretim, 54.
- Temel Eğitim Takımları, 224.
- Teşkilat Yasası, 415.
- Tevfik Fikret, 32-34, 37, 187, 364.
- Tevhid-i Tedrisat (Öğretim Birliği) Yasası, 57, 86, 110, 325.
- The Turkish Transformation*, 96.
- Ticaret ve Sanayi Bakanlığı, 173.
- Tonguç, İsmail Hakkı, 38, 47, 61, 76, 84, 99, 112, 117, 118, 119, 121-124, 126-151, 153-161, 164, 166, 171, 172, 175-182, 184, 186, 188- 189, 191, 195, 201, 203, 205, 211, 215, 216, 222, 225, 229, 232, 237, 250, 251, 270, 271, 273, 284, 286-288, 292, 298, 360, 381, 434, 441, 442, 455, 457-461, 465, 466, 481, 487, 510, 511.
- Topyekûn Milli Terbiye*, 114.
- Trabzon, 288, 409, 421, 423.
- Trakya, 200, 279, 299, 300, 366, 375, 419.
- Truman Doktrini, 448, 449.
- Turancı, 235, 434, -lar, 102, 433, -lık, 97, 101, 242, 432, 433.
- Tuskegee Enstitüsü, 81, 82.
- Türk, - aileleri, 96, - Amerikan işbirliği, 108, - aydın-

- ları, 30, 34, 55, 74, 85, 86, 99, 361, 448, - basını, 363, - bütünlüğü, 177, - çevirciler, 238, - çocukları, 96, - devleti, 96, 141, devrimcileri, 98, - devrimi, 223, 239, 356, 379, 434, 436, - dili, 454, - düşünce tarihi, 59, - düşünce yaşamı, 66, - düşünce si, 63, - düşünceleri, 57, 340, 351, - eğitim düşüncesi, 32, 82, - eğitim politikası, 331, - eğitim reformu, 77, - eğitim sistemi, 133, - eğitim tarihçileri, 30, - eğitim tarihi, 27, - eğitim uzmanları, 41, - eğitim yaşamı, 66, - eğitim yöneticileri, 96, eğitimciler, 36, 47, 74, 113, 141, 142, 145, 146, - eğitimi, 38, 53, 56, 59, 64, 65, 75, 80, 93, 118, 120, 136, 141, 147, 171, 176, 201, 271-273, 362, 456, 480, 494, 495, 499, 507, 509, - ekonomisi, 218, 287, 500, - ekonomistler, 78, - endüstrisi, 39, - evrimi, 27, 33, 35, 50, 83, 95, 96, 120, 150, 157, 339, 340, 350, 457, 484, - gelenekleri, 243, - grameri, 435, - halkı, 39, 87, 133, - hukuk sistemi, 164, 381, - ırkı, 434, - kalıntıları, 133, - karşıtı, 433, - köy öğrencileri, 183, köy öğretmeni, 240, - köy toplumu, 367, 379, 438, 484, - köyleri, 57, 94, 158, 161, 205, 235, 251, 252, 257, 359, - köylüsü, 86, 91, 92, 99, 141, 157, 228, 244, - köyü, 90, 98, 99, 104, 107, - kriminoloji kayıtları, 171, - kültürü, 34, 49, 362, - maliye sistemi, 287, mesleksel yayınları, 93, - milleti, 480, mimarları, 411, müziği, 357, 359, - Ocakları, 101, okul sistemi, 34, - okulları, 96, 134, - okuru, 131, 145, 362, - öğrenciler, 40, 55, 63, 64, 73, 97, 123, 126, - öğretmenler, 34, 55, 56, 63, 64, 72, 440, 454, - pedagojisi, 32, 37, 131, - pragmatistleri, 64, - reformcuları, 30, - ruhu, 243, - sanat yaşamı, 186, - siyasal devrimi, 55, - siyasal sis-

- temi, 379, - tarım ekonomisi, 99, - tarım yöntemleri, 213, - tarihi, 63, 244, 299, 339, 446, 471, - yönetim sistemi, 176, 397, - lük, 106, 237, 244.
- Türk Dil Kurumu, 362.
- Türk-Sovyet Tarafsızlık ve Saldırmazlık Antlaşması, 449.
- Türk Tarih Kurumu, 433.
- Türk Tarih Tezi, 102, 186, 240, 241, 244, 433.
- Türkçe, 61, 63, 131, 137, 185, 235, 238, 240, 305, 319, 333, 334, 509.
- Türkçü, 45, 102, 184, 335, - aydınlar, 59, - ulusçuluk, 101,-lük, 34, 97, 432.
- Türk-İslam, - geçmişi, 246, - yöntemi, 159.
- Türkiye Cumhuriyeti, 84, 416.
- Türkiye, - eğitimi, 36, - okulları, 38, - Şeker Fabrikaları, 226, -Rusya ilişkileri, 447.
- Türkleşmiş Hıristiyanlar, 435.
- Türkleştirme, 197.
- Ulaştırma Bakanlığı, 416.
- Uludağ, Osman Şevki, 278.
- Ulusal, - akımlar, 52, - devlet, 52, - diller, 240, - eğitim, 36, 49, 236, - ekonomi, 164, - ekonomik bağımsızlık, 83, - ekonomik kalkınma, 85, - ideal, 444, - kalkınma, 147, 148, - kültür, 246, 357, - savaş, 98, - tarih, 454, -cı, 248.
- Ulusal Sağlık Örgütü, 410.
- Ulusçu, - ideolojiler, 100, - luk, 52, 97, 219, 233, 237, 241, 341, 347, 433.
- UNESCO, 241.
- Uygulama Okulu, 337.
- Ülke, 412.
- Üniversite, 78.
- Vakıfkebir, 302.
- Vakıf ilkokulları, 53.
- Valilik Köy Öğretmenleri ve Eğitimcileri Disiplin Kurulu, 403.
- Vambery, 435.
- Van Gölü, 486, 488, 504.
- Vatan, 346, 412, 413.
- Viktorya dönemi, 252.
- Viyana eğitimi, 73, 508.

- Washington, Booker T., 244, 477.
- Welfare State Sistemi, 164.
- Wilson, Lucy L., 61- 63.
- Wofford, Kate, 63, 93, 215, 232, 495, 496-498, 501-503.
- Yaban*, 89, 91, 98-100, 104, 105.
- Yabancı, - eğitim uzmanları, 41, - okullar, 96.
- Yahudi, 434, 445.
- Yakın Doğu, 29.
- Yalman, Ahmet Emin, 176, 185, 205, 206, 216, 257, 264, 272, 342, 352, 412, 413, 455
- Yapı Sanat Enstitüsü, 178.
- Yarım Osman*, 185.
- Yarının Türkiye'sine Seyahat*, 206.
- Yasa, İbrahim, 301.
- Yazı reformu, 31
- Yeni Adam*, 209.
- Yerelcilik, 45.
- Yeşil Gece*, 98.
- Yıldızeli Köy Enstitüsü, 365. 413.
- Yunan klasikleri, 510.
- Yunanistan, 449.
- Yunus Nadi, 90.
- Yücel- Öner Davası, 451, 470.
- Yücel, Hasan Âli, 111, 203, 272, 273, 281, 405, 419, 420-422, 435, 440-442, 448, 452-455, 459, 463, 465, 511.
- Yüksek, - Köy Enstitüsü, 229, 237, 269, 293, 307, 315, 326, 329, 330, 334, 353, 359, 363-365, 369, 407, 408, 423, 456, 459, 469, 470, - okul, 278, - öğretim, 30, 200, - Öğretmen Okulu, 70, - Pedagoji Enstitüleri, 70, - tarım öğretimi, 326, -Teknik Eğitim Okulu, 330, 332, 333, - Ziraat Enstitüsü, 83.
- Zencidere Köy Öğretmen Okulu, 92, 93.
- Ziraat Bankası, 173.
- Ziraat Enstitüleri, 83, 110.